

המורה לאזרחות סיגל וייס: אנחנו מטפחים פה אזרחים שיהיו לעול על המדינה

סיגל וייס, בת 33, מורה לאזרחות בתיכון. מתגוררת בקיבוץ עירוני בנצרת עילית. איפה: בית קפה בתל אביב. מתי: שישי, 12:00

איילת שני | 10.03.2016 | 07:00

בחרת בחינוך מטעמים אידיאולוגיים.

כן. אני חברה בקיבוץ עירוני והתפיסה שלנו היא שהמשימה הקיבוצית היא כבר לא הפרחת השממה, אלא משימה חינוכית קהילתית בעיר. כולנו גרים בבניין אחד, חיים בשיתוף כלכלי, ויש לנו עמותה שמפעילה פרויקטים חינוכיים. במסגרת העמותה אני עובדת כמחנכת כיתה של נוער בסיכון. את מלמדת בבית ספר תיכון בעיר שנמצאת במקום נמוך בדירוג הכלכלי-החברתי (אשכול חמישי). ספרי לי קצת מה את רואה.

אנחנו עושים ביקורי בית אצל התלמידים לפני שמתחילה השנה. נכנסתי לדירות שאין בהן כלום, כולל רהיטים. ראיתי משקי בית שבהם שני ההורים חיים מקצבת נכות ואין כסף לכלום. בדירה אחת המקרר היה מקולקל, אין כסף לתקן אותו, ואת האוכל שמים אצל השכנים. התלמידים שלי מנהלים עם בית הספר במשך כל השנה דינמיקה מאוד לא נעימה של "כמה שילמתם" ו"מתי תשלמו". חינוך חובה חינם בישראל זה כמובן שקר. ההורים צריכים לשלם כ-6,000 שקל בשנה. להורים של התלמידים שלי זה סכום דמיוני.

זה לא חוקי למנוע מתלמיד להשתתף בפעילות של בית הספר בגלל כסף.

נכון. אבל אפשר לעשות דברים אחרים. חייבים להכניס אותו לבית הספר. אבל אם לתלמיד אין נעלי ספורט, הוא לא יכול להיכנס לשיעור ספורט. ואם יש לו רק שתי חולצות בית ספר, כי אין כסף, הוא יענש מפני שהוא לא בתלבושת אחידה, וכשעושים מנגל כיתתי או מסיבת כיתה ואוספים מכל אחד 20 שקל, הוא לא יבוא. אלו דברים שאני רואה ביום-יום. אני רואה את הילד שלא מכניסים לשיעור ספורט מפני שאין לו נעליים, ואני רואה גם שהוא זקוק לאבחון של לקויות למידה והפרעות קשב, שיכול להקנות לו כל מיני הקלות, אבל הוא לא יקבל אותו משום שהאבחון הזה עולה אלפי שקלים. כלומר, לילד שעבר אבחון ונמצא שיש לו הפרעת קשב יש כבר יתרון אדיר על החבר שלו, שגם לו יש הפרעת קשב, אבל להוריו אין כסף לאבחון.

כן. אז הוא נשאר "נעלן". עכשיו, מובן שאין מה לדבר על שיעורים פרטיים, ואצל הרבה מהתלמידים שלי גם אין בכלל תנאים בסיסיים ללמוד בבית — אין מחשב, אין שולחן כתיבה, אין שקט, כי הבית קטן וצפוף. כמעט לכל הילדים במערכת החינוך יש קשיים, אבל הילדים שמגיעים לכיתה שלי יישארו עם הקשיים שלהם, כי להורים שלהם אין כסף. כי הם גדלים בשכונות שיש בהן פשע, סמים, אלימות, אח גדול שכבר יושב בכלא. אני לא גדלתי בבית עשיר, אבל המודל לחיקוי שלי היו ההורים שלי, שקמו כל בוקר בחמש, עבדו והצליחו. את יודעת מה המודל לחיקוי של התלמידים שלי? עבריינים. או שני הורים שעובדים בפרך ונשארים עניים.

כן. משנה לשנה רואים גידול בשיעור העניים העובדים בישראל, מה שנקרא Working poor.

כן. ואלו עוד המשפחות הטובות שאני פוגשת. שני הורים מתפקדים, עובדים 12 שעות ביום במפעל, אבל עניים. לא יכולים אפילו להרשות לעצמם לשלם את תשלומי ההורים של בית הספר. במשפחות אחרות שני ההורים לא מתפקדים. אבא מובטל ואמא בגמילה. כשאתה חי בשכונת עוני זה מה שיש,

זה מה שאתה רואה וזה מה שאתה יודע.

וזה, כמובן, מזמין את הדיון הנצחי, אם העניים אשמים במצבם.

אם מדינת ישראל היתה דואגת לצמצום פערים כלכליים-חברתיים ולא להגדלתם, זה לא היה נראה ככה. אני תולה את האחריות והאשמה למצב הזה בממשלות ישראל מאז שנות ה-80, שמיסו באופן שמחליש את החלשים ומחזק את החזקים. שכר המינימום הוא עלוב ומעליב. תנאי העבודה המעוגנים בחוק עלובים כשלעצמם, אבל מי בכלל טורח לאכוף אותם. התלמידים שלי והוריהם נלחמים בכל כך הרבה הפרות חוק והתעללויות מצד המעסיקים שלהם, ואין להם מושג איך להתמודד עם זה בכלל. **ספרי לי.**

יש לי תלמידים שעובדים בקייטרינג ופשוט לא מקבלים את הכסף שמגיע להם. אמא של אחד התלמידים נפגעה בתאונת עבודה. כשבאנו לביקור בית ושאלנו אם היא מקבלת קצבה, היא סיפרה שכשהגיעה לבית החולים הבוס שלה התקשר ואיים עליה. הוא אמר לה שהיא לא יכולה להוכיח שזה קרה בזמן שהיתה בעבודה, ולכן היא לא עשתה כלום, כי היא פוחדת. זו סביבת העוני המבושלת היטב על ידי המדינה, סביבה שקשה לחיות בה.

שקשה לצאת ממנה.

כן. דווקא מכיוון שהמדינה מפקירה את האנשים האלה במיסוי, בפיקוח ובאכיפה, הייתי מצפה שהשינוי יבוא ממשד החינוך. אבל משרד החינוך מטפח הסללה ומשמעות ההסללה היא שפשוט אי אפשר לצאת משם. כי אם נולדתי להורים עניים שעובדים במפעל, ולא היה כסף לאבחן את לקות הלמידה או את הפרעת הקשב שלי, והתפרעתי ביסודי, והמורה אמרה לי שלא ייצא ממני כלום, ומאותו רגע יש לי את המשפט הזה בראש, וכל פעם ששמים לפני מבחן אני קורע אותו ויוצא מהכיתה כי אני חסר ביטחון, ובחטיבת הביניים היו לי ציונים גרועים כי אני סוחר פער עוד מהיסודי, ובתיכון שמו אותי בכיתת מתקשים שהיא אחרונה בשרשרת המזון הבית-ספרית, ואני יושב שם עם עוד ילדים כמוני, במין ביצה כזו שכל הבעיות הלא-מטופלות בעולם מתנקזות אליה — איך ייצא ממני משהו? אני אהיה עבריין או פועל עני.

בואי נסביר רגע את עניין ההסללה. כשהייתי בתיכון היו כיתות רגילות, ולמתקשים היתה כיתה מיוחדת — חינוך מיוחד/טיפולי. היום זה כבר לא כך.

כיתות רגילות זה משהו שמתחיל להיעלם מהנוף. כשסיפרתי לתלמידים שלי שלמדתי בכיתה רגילה הם בכלל לא הבינו מה זה. התלמידים, על פי ציוניהם בחטיבת הביניים, ממוינים לכיתה שבה ההישגים של התלמידים האחרים דומים להישגיהם.

בגיל 14, אחרי כיתה ט' ועל סמך הישגי השנה הזאת מקבלים שיבוץ למסלול. כמה מסלולים כאלה קיימים?

אינסוף. כמספר הכיתות בבית הספר. כמספר העמותות שבית הספר משתף פעולה איתן. במציאות של היום, עם מערכת החינוך המופרטת, חלקה של המדינה בתקציב החינוך הולך וקטן. הכסף מגיע מהעמותות שנכנסות להתקשרות עם בית הספר, משקיעות כסף ומציבות דרישות וכללים שמייצגים את האג'נדה שלהן. יש בתי ספר שיש בהם שמונה מסלולים שונים, מהחלשים לחזקים. כל שם זה תיוג. כל תיוג מביא כסף. מ"אתגר" — שאלו כיתות לתלמידים חלשים במיוחד עם בעיות התנהגות — ועד כיתת "מופת", שזו כיתת המצטיינים. גם בהם, אגב, ממש אין מה לקנא, כי הלחץ שמפעילים עליהם הוא אדיר. אלו ילדים שבוכים בגלל 99 במבחן.

ומן הסתם הם גם יהיו אלה שיגשימו את מאווי לבו של שר החינוך, נפתלי בנט, ויעשו חמש יחידות מתמטיקה.

כן. למען חמש יחידות מתמטיקה מקצים משאבים בצורה לא שוויונית. אני רואה את זה בשטח — יותר משאבים למצוינים על חשבון החלשים. הפערים גדלים: התלמידים הטובים יעשו חמש יחידות וזה פותח להם את הדרך למקצועות רווחיים, והתלמידים החלשים לא מקבלים את מה שהם צריכים. הם ימלאו לתלמידים החזקים את הדלק ברכב, במקרה הטוב.

חוץ מכסף – מה בית הספר מפיק מההסללה?

המטרה המוצהרת של ההסללה בישראל היא לשים כל תלמיד במקום שבו יוכל לקבל את העזרה שהוא צריך ושכולם יהיו בקצב שלו.

ומה קורה בפועל?

זה פשוט לא עובד. אחוזי ההצלחה לא השתנו. אחוזי הזכאות לבגרות לא השתנו. הממוצע לא השתנה. אם לוקחים עיר מסוימת ובודקים מה קרה לפני ההסללה ואחרי ההסללה – אין שינוי. כשאתה שם ילד חלש בכיתה של חלשים, אתה שם אותו בכיתה שיש בה הרבה הפרעות ובעיות של מוטיבציה ותחושת מסוגלות ודימוי עצמי. גם עצם התיוג בעייתי, כי הילדים יודעים שהם בכיתות של דפוקים. בית הספר עצמו ישלח לכיתות החלשות, המסומנות, את המורים הפחות מנוסים, אפילו יקצה להן מיקום פחות טוב בתחומי בית הספר.

את מי משרתת ההסללה הזאת?

את ילדי העשירים והחזקים שלומדים עם ילדים כמוהם, את ההורים החזקים שבועד בית הספר, שדוחפים ומשיגים תקציבים והילדים שלהם כמובן מגיעים לכיתות המצטיינים. מי שמפסיד כמובן הם החלשים, אבל הם לא יכולים לקום ולהקים קול צעקה כי הם במפעל.

ולתלמיד שנניח הצליח לשפר הישגים אין אפשרות לעבור לכיתה טובה יותר. כיתה ט' חרצה את גורלו.

כיום הכיתה האחרונה של חטיבת הביניים מאוד קריטית. היא תקבע את המסלול שלך בתיכון ובהתאמה היא בסופו של דבר תקבע אם תהיי עבריינית, פועלת במפעל או עורכת דין.

ואת אומרת שפועל עני זו עוד האופציה הטובה.

כן. אנחנו נלחמים בשיניים כדי להביא את התלמידים שלנו למצב של הפועל העני. למצב שהם יבטחו בעצמם מספיק ויאמינו שהם מסוגלים להחזיק עבודה ולהיות חלק מהחברה. אחרי כל כך הרבה שנים של כישלונות הם כל כך פוחדים וחסרי ביטחון, כי כל החיים אמרו להם לא-כלום והוציאו אותם מהכיתה והשעו אותם מבית הספר. עכשיו, אני ממש לא שופטת את התלמידים שלי. לי יש הפרעת קשב ואני מטופלת בריטלין. ההורים שלי העירו אותי כל בוקר עד סוף כיתה י"ב, נידנדו לי על שיעורי הבית ואירגנו לי שיעורים פרטיים במתמטיקה ובאנגלית. ההורים של התלמידים שלי יוצאים לפניהם בבוקר וחוזרים מאוחר בלילה. אני באותה סיטואציה הייתי בדיוק כמוהם. גם אני לא הייתי קמה בבוקר, גם אני לא הייתי מכינה שיעורים וגם אני לא הייתי עושה בגרות במתמטיקה, אם לאבא שלי לא היה כסף לשיעורים פרטיים.

את מזדהה איתם.

כן. אני כמובן לא אומרת לתלמידים שלי, אתם צודקים, דפקו אתכם. אני אומרת להם, נכון, זה לא הוגן, אבל תתמודדו, תקרעו את התחת. ובדרך אני לא מאשימה ולא שופטת אותם לרגע. כי אני יודעת מה קורה בביתם שלהם ואני רואה את ההורים שלהם, כמה הם חסרי אונים מול מציאות חייהם.

הם גם חסרי אונים מול הילדים שלהם. וגם לזה יש מחיר.

כן. כי אתה רואה את ההורים שלך מגיל אפס בעמדת חולשה מול העולם ואתה מזלזל בהם. יש לי תלמידה, בת למשפחת עולים, שנעדרת מהלימודים בכל פעם שאמא שלה צריכה ללכת לרופא, כי אמא שלה לא מבינה את הרופא והרופא לא מבין אותה. אז התלמידה הזאת, שגם ככה קשה לה, ובגלל זה היא אצלנו בכיתה, מפסידה לימודים כי היא צריכה לעזור להורים שלה להתנהל בעולם. יש תלמידים שיוצאים מבית הספר מוקדם, כי אין מי שייקח את האח הקטן מהגן. הם עוזרים להורים שלהם בהישרדות הכלכלית, אבל ההורים מאבדים את כוחם בעיניהם. אני לא יכולה לדמיין איך הורה כזה יכול להגיד משהו לילד שלו והילד יציית.

גם ככה גיל 16 לא בדיוק מתאפיין ברצון לציית להורים.

נכון, אבל כשאני הייתי בת 16 ומרדנו בהורים שלנו ויצאנו לשתות, חזרנו הביתה ומצאנו מישהו שכעס עלינו. כשהם יוצאים לשתות, ההורים שלהם לא מחכים להם. אז הם ימשיכו לשתות, והם יגיעו

מה את עושה במסגרת העבודה שמחנכים בבתי ספר חזקים, לצורך העניין, לא עושים?
אני לא יכולה לתקן הכל ואני לא יכולה להחליף את מה שאין בבית. שלושתנו, אני, ההורים והתלמיד, במין צליעה משותפת כזאת, מנסים להגיע אל קו הסיום. אז אני מתקשרת להעיר את התלמידים שלי בבוקר. אני מטפלת בבעיות מול המנהל והמורים האחרים. עכשיו אני עוזרת לתלמידה שלי, שאין לה נעלי ספורט ומעיל, לצעוד בנבכי הביורוקרטיה הישראלית המייאשת ולהשיג קצבת ביגוד שמגיעה לה מהמדינה. כדי לעשות את זה הייתי צריכה לפנות חצי יום עבודה וללכת להשיג הצעות מחיר מכל החנויות, ולצלם את התלושים של ההורים ולמלא מיליון טפסים ולעשות את מה שהיא לא תעשה, כי היא מתביישת ללכת לקניון ולבקש הצעת מחיר.

כואב.

כן. אני רואה את התלמידים שלי, שבזמן הטיול השנתי, כשיש זמן חופשי לקנות ממתקים, הם לא קונים, והם גם לא מוכנים שתקני להם משהו, כי הם גאים. ואני רואה אותם מגיעים עם הסנדוויץ' המעוך מהאכסניה מהבוקר בזמן שהחברים שלהם יושבים במקדונלד'ס, והם מתביישים בזה, והם מעמידים פנים שלא אכפת להם או מנסים להסתתר. זה לא רק במוותרות, כמובן. יש דבר כזה שנקרא מחצית שלישית — אם נכשלת באיזשהו מקצוע אתה יכול לבוא לקורס מרוכז בחופש הגדול וללכת להשלים בגרות אחת. זה עולה 500 שקל. יש לי תלמידה שלא הסכימה להירשם, כי היא ידעה שלהורים שלה אין 500 שקל. אז היא לא תשלים את הבגרות הזאת.

מה את שומעת מפייהם?

אני רואה נוער שכועס על המדינה. הם לא בדיוק יודעים את זה, אבל אני יודעת להגיד את זה בשמם. הם תופסים את הממסד כדבר רע. הם מרגישים שהממסד נגדם והם רוצים להיות נגדו, להראות לו. איך אתה מראה לממסד? אתה שובר חלון בבית הספר. אתה נוהג שיכור בלי רישיון, אתה מפלח משהו מחנות נוחות בתחנת דלק. למה אתה עושה את זה? לדעתי, כדי להראות שלא אכפת לך. למה אתה הופך שולחן כשהמורה מוציאה אותך מהכיתה? כדי להחזיר לה ולכל מי שעומד מאחוריה ושופט אותך ומתייג אותך כלא-מוצלח. הכעס הזה מזיק לחברה, מחליש אותה. בראייה כוללת אנחנו מטפחים פה אזרחים שיהיו לעול עלינו.

אני תוהה איך זה ללמד את הילדים האלה אזרחות. זה ממש אירוני.

תחשבי מה זה ללמד אותם על צדק ועל דמוקרטיה ועל שלטון החוק, שלאזרח שווה לשמור על המדינה כי המדינה תשמור עליו. הם לא מתחברים לזה. מה זאת אומרת "המדינה תשמור עלי?" זאת שלא נתנה לאבא שלי קצבת נכות כי הוא איבד איזו תעודה? זאת שמעבירה את אמא שלי ועדות משפילות כדי לקבל פיצויים על תאונת העבודה שלה? זאת ששמה אותי בכיתה הלא-מוצלחים? למדינה הזאת אני צריך לתרום? את יודעת, כשאני מלמדת את הזכות להליך משפטי הוגן אני עושה תרגיל סימולציה: אני מבקשת ממישהו להיות עבריין וממישהו נוסף שיהיה השוטר שעוצר אותו, והתלמידים צריכים להגיד אילו מהפעולות של השוטר הן שימוש לרעה בכוח. אף אחד לא מוכן להיות השוטר בסימולציה הזאת. הם מעדיפים להיות העבריין, כי השוטרים בעיניהם זה מנאייקים. זה מראה את חוסר החיבור, עד כמה המדינה והממסד הצליחו לנכר אותם.

מה את מרגישה? את עומדת מולם ואת מייצגת משהו שנשמע שאת עצמך לא מתחברת אליו.

אני מודה שאני לא תמיד מצליחה לעשות את ההפרדה. זה מאוד מורכב. אני כן מאמינה שעצם העובדה שמישהו שמייצג את הממסד מנסה לעזור להם יכולה לשנות משהו.

כן. המיתוס הזה של המורה האחד שמשנה את החיים.

את יודעת מה? זו קלישאה מיותרת, ריקה. אני לא מצליחה לנצח את המערכת. אני והצוות והמחנכת השותפה שלי נלחמים במערכת החינוך על כל צעד ושעל, ומפסידים ברוב הקרבות. השותפה שלי ואני עושות תורנות — כל פעם רק לאחת מותר להתייאש.

מה שובר אתכן?

אזלת היד. שאין כסף, ואנחנו לא מצליחות לגונן עליהם מפני ההשלכות של זה. כשפוגעים בהם, כשמעבירים להם מסר שהם לא מוצלחים, ואנחנו לא מצליחות לשנות את זה. יצרנו בתוך הכיתה שלנו מין בועה כזאת, שאנחנו אוהבות ומקבלות אותם ואומרות להם שהם מוצלחים ונהדרים, אבל יש חיים מחוץ לבועה. כשאת קורעת את התחת במשך שנה כדי להכין תלמיד לבגרות, ואלף פעם הוא מתייאש וזורק את הדף וקורע אותו ואת לא מוותרת ונלחמת, ובסוף הוא לא מגיע לבגרות כי הוא היה צריך לשמור על האח הקטן, זו תחושה נוראה. טיפסת על ההר סנטימטר אחרי סנטימטר ורגע לפני שהגעת מישהו שם לך רגל. זה לא הוגן ואנחנו כואבות את כאבם ואת כאבנו.

ומה את אומרת להם?

אני חושפת אותם לביקורת שיכולה לבנות אותם, לא לכזאת שיכולה להרוס. לצערי הם לא במצב שהם יכולים לראות את התמונה הכלכלית-החברתית השלמה כפי שאני מפרשת אותה ומבינה אותה, ושהאשמה בה היא בעיני מדינת ישראל, שהפנתה עורף למדינת הרווחה. הם גם לא יוכלו להכיל את זה רגשית. הם מרגישים שהם במלחמה בלתי אפשרית נגד העולם, מלחמה שיש בה שתי אופציות — הימנעות או אלימות.

את חושבת שמערכת החינוך לא מודעת לתמונה שאת מציירת כאן?

מי שיושב גבוה במשרדים הממשלתיים מודע ובוחר אחרת. המורים שאני פוגשת מחונכים לתפיסה הקפיטליסטית הזאת של "אם לא הצלחת — זו אשמתך". שאם מישהו באמת רוצה, הוא מצליח.

מהשקרים הגדולים ביותר בתולדות האנושות.

כן. העניים אשמים כי הם עצלנים ולכן ראש הממשלה ומפלגתו הניאו-ליברלית יכולים לישון בשקט, או לפחות להיבחר בשקט, ומשרד החינוך ורוב המורים שסופגים את התפיסה הזאת יכולים לישון בשקט. כי אם הם העיפו תלמיד מהכיתה במשך שנה בכל שיעור ובסוף נתנו לו "נכשל", זו אשמתו, כי הוא הפריע, ואין צורך לשאול אם יש או אין לו כסף לאבחון, ואם מטפלים בהיפראקטיביות שלו. אני רואה גם את הקשר ההדוק בין העוני והמצוקה לבורות ולדעות קיצוניות.

עוני וגזענות הולכים יד ביד.

כן. כמה נוח למי שמנהל את המדינה הזאת, שאפשר באס-אם-אס אחד ביום הבחירות להצית חברה ששרויה במצוקה ובכעס ובבורות ולהגיד לה — אל תכעסו עלי, זה לא אני שאחראי פה לפערים, תראו, הערבים באים! אנשים כל כך מתודלקים בזעם, שהם אפילו לא עוצרים רגע לחשוב שיש קלפי בכל רחוב ואף אחד לא צריך שום אוטובוסים כדי להגיע לשם. קשה מאוד לדבר עם התלמידים שלי על הערבים בלי לשמוע מהם דברים קיצוניים, שבאמת נובעים מבורות. כל כך הרבה כעס ושנאה לערבים. הם בטוחים שבכלל לא מדובר בבני אדם. היה לי תלמיד שאמר לי שהוא חשב שהערבים הם חיות, עד שאבא שלו התחיל לעבוד במקום שהיו בו גם ערבים, ואז הוא גילה שיש גם ערבים "גברים". עוני מביא לסביבה אלימה, לבורות, לגזענות, לשנאה ולשוביניסטיות.

נטל כבד מאוד על כתפיך.

כן. זה כבד לי על הנשמה, מאוד. אני ישנה פחות טוב בלילה, אני עצובה יותר וכועסת יותר מאשר בתקופה שעבדתי עם נוער חזק. ההתמודדות הרגשית שלי קשה מאוד. ולא הייתי יכולה לעשות את כל זה בלי הסביבה התומכת שלי. אני חזקה כי בנו אותי חזקה. ואני מקבלת תמיכה יום ולילה, אחרת הייתי טובעת עם התלמידים שלי.

את מרגישה שאת נלחמת מלחמה אבודה?

לא. אני מרגישה שיש משמעות לזה שאני מחנכת אותם. קיבלתי אותם בכיתה י' ובסוף י"ב הם יוצאים אנשים אחרים. יש להם יותר ביטחון עצמי, כמה מהם מצליחים לעשות תעודת בגרות, כמעט כולם מתגייסים לצבא או לשירות לאומי. אנחנו נותנים להם כלים לנתב את הרגשות שלהם לדרכים לא אלימות. יש שינוי, בהחלט. ועדיין, זה לא מספיק. הם עדיין סופגים המון פגיעות ועלבונות, הם עדיין יוצאים לחיים של הישרדות ממושכת. אני לא אהיה שם בפעם הבאה כשהתלמיד שלי יתעצבן. אני רק

יכולה לקוות שכל השיחות שעשיתי לו על לנשום עמוק יעזרו. ואני לא יודעת מה הם יעשו עם תעודת הבגרות שהם הצליחו להוציא. אני מקווה שהם באמת יצליחו למצוא עבודה ולא יתייאשו אחרי שני ראיונות. אני מקווה שהם לא יידרדרו לחלקים הפחות טובים של הסביבה שהם חיים בה, ואני מקווה שהבנות לא ייכנסו להריון בגיל 19 ושדיברתי איתן מספיק על אמצעי מניעה. אבל אני לא יודעת. אני יודעת שלא הוצאתי אותם לחיים בגיל 18 כמו שהוציאו אותי לחיים בגיל 18.

לא יכולת.

כן. אני לא יכולה לכסות על מדינת הרווחה שלא נמצאת שם. אני לא יכולה לכסות על הפערים הכלכליים והחברתיים והגיאוגרפיים העמוקים כל כך. אני לא באמת יודעת אם עשיתי מספיק. אני יודעת שאני מאוד אוהבת את העבודה שלי, שאני מרגישה שאני עושה משהו משמעותי, אבל זה לא מספיק.

|||